ВЕЧЕРНИЦѢ

ЛИТЕРАЦЬКЕ ПИСЬМО ДЛЯ ЗАБАВЫ И НАУКИ.

Число 34. Львôвъ дня 23. Вересня 1862.

Уривокъ изъ Поемы Тараса Шевченка

ТАРАСОВА НІЧЪ.

На роспутті кобзарь сидить
Та на кобзі грае;
Кругомъ хлопці та дівчата —
Якъ макъ процвітае.
Грае кобзарь, виспівуе,
Вимовля словами,
Якъ Москалі, Орда, Ляхи
Бились съ козаками;
Якъ збіралась громадонька
Въ неділеньку въ-ранці,
Якъ ховали козаченька
Въ зеленімъ байраці.
Грае кобзарь, виспівуе —
Ажъ лихо сміетця. . . .*)
Була колись Гетьманщина
Та вже не вернетця,
Було колись папували —
Та більше не будемъ? . . . .
Тії слави козацькоі
Повікъ не забудемъ!
Україно, Україно,
Ненько моя, ненько!
Якъ згадаю тебе, краю,
Завяне серденько.
Де поділось козачество —
Червоні жупани?
Де поділась, воля, воля —
Бунчуки, Гетьмани.
Де поділось? Изгоріло!
А чи затопило
Синє море твоі гори,
Високі могили?
Мовчать гори, грае море,
Могили сумують;
А надъ дітьми козацькими
Поганці панують!
Грай же море, мовчіть гори,
Гуляй, буйний, полемъ;
Плачте діти козацькиі;
Така Ваша доля. —

*) По сімъ віршу наступае уступецъ думки въ виданю Кобзаря випущений, котрій намъ переславъ нашъ галицкій чоловікъ зостаючій теперъ у Празі (чеській).

СЫНЪ ОПРЫШКА.

Повѣсть взята зъ правдноі пригоды.

I.

Заграла полонина высока житьємъ: дзвôнки у овець выгнаныхъ на пашу нѣбы помагають розтяглымъ граньямъ пищявокъ ôвчарôвъ, тай птиця по лѣсѣ спѣває що силы на добрый день. Полонина будиться рано отъ скоро лише блисне зоря просвѣту, вже й птиця и скотъ и люде повставали.

Долѣй горою пашнистою розбѣглися многû ôвцѣ, нѣбы долѣй горбочкомъ розсыпанû грушки котяться далѣ й розбѣгаються; а за ними єще на горѣ стоявъ высокій, уродливый ôвчарь зъ топôрцемъ блыщачимъ у однôй а псит олетомъ жовто обитôмъ у другôй руцѣ. Голову гордо знѣсъ и чорнымъ яснымъ окомъ дививъ зъ верха на долѣ въ потоцѣ кинене село, въ котрого горѣшнôмъ кôнци свѣтила баня церковцѣ и бѣленая хата попова, а на долѣшнôмъ краи заразъ пôдъ самымъ лѣсомъ сіявъ ажъ дворъ пана злѣсного цѣсарського. По потоцѣ черезъ село вючому розстеливсь дымъ зъ курныхъ хижинъ бойкôвъ и мрака; ще нѣбы сумракъ лежить по зворахъ.

Око ôвчаря зупинилося на якійсь часокъ позираючи на дворъ пôдъ лѣсомъ.

„Шкода ѣи для нєго — старого . . ." заговоривъ самъ до себе легинь-ôвчарь: „кобъ вона моя — Господи!" — тай зôтхнувъ. „Завтра недѣля — зôйду зъ полонины та чей єю хоть у церкви побачу . . . та щожъ ми изъ того — вона панѣ а я бѣдный ôвчарь."

Якось му тяжко стало мабуть на думцѣ, вытягъ руку зъ пистолетомъ, стрѣливъ на дôлъ, та слухаючи якъ гомôнъ ôдкликався по зворахъ та верхахъ зновъ каже собѣ самъ: „Она вчуе моє пистоля, а чи знатиме що ôвчарь Гриньо зголошуєся такъ до неи. . . . Пуста думка твоя Гриню!"

Сховавъ пистоля въ ремѣнь, та й пустився долѣ горою. Иде посвистуючи на сторожѣ тюрмы, котрû збившися укупу стали чогось набрѣхувати, якъ на вовка, або де, на кого чужого. Наразъ обôзвалися й иншû псы, а за ними голосомъ протяглимъ и гойкаючимъ кличуча трубка.

„Игѣй! не снився — уже го наднесло, якъ бы єго хто закликавъ!"

Ôвчарь боючися щобы гôнчѝ псы лѣсничого де не задрали яку ôвцю, зачавъ зганяти и скликувати тюрму; ажъ ось вже и йдуть дъ горѣ побережники ведучи еще бôльшъ псôвъ, а за ними зъ свѣтлою двôйною ручницею, самъ панъ.

Незабавки зробилися всѣ коло ôвчаря.

Лѣсничій щось мабуть хотѣвъ ôдъ ôвчаря, бо киваючи рукою споновився. Зъ крисанею въ рукахъ пôдходить до него ôвчарь.

„А хто то стрѣлявъ?", запытавъ панъ остро.

— Я панонько — смѣливо ôдказавъ легинь.

„А на що ты стрѣлявъ? Га?"

— Отъ звычайне панцю, абы пропудити, сли може де лукавець — вовчище пôдокрався.

„А тыжъ, собачій бойку, незнаєшь, що ту не вôльно стрѣляти, коли я полюю — ты минѣ звѣрину прополохавъ. Ôддай но небоже тоту твою рунничку" говоривъ смѣючися панъ лѣсничій.

Ôвчарь и не кинувся на розказъ оддати пистолетъ; лишъ каже отъ якъ:

„Минѣ панцю неможъ ôддавати пистоля, оно не моє; ай газды. Та съ чимъ панцю добрый ходивъ бы за ôвцями?

„Що ты кажешь, собачій сыну" — вже розсердженый закричавъ панъ.

— Пане, я не собачій сынъ, мене хрещена мати родила — минѣ за матѣрь не доганяйте!

Крысаню взявъ на голову, та й подивився такъ гордо по панови, що ажъ панови зробилося страшно.

А ты сякій, онъ такій, якъ не розяриться панъ лѣсничій, та й каже, щобъ побережники двя взяли ёго и завели до него, а одинъ щобъ за той часъ, нѣмъ хто зъ села иншій прійде, пилувавъ овець.

— Пане, — коли у васъ мôць та правда, то карайте, якъ хто виненъ, а не прозывайте, мы въ Господа всѣ однакѝ, мы всѣ люде, — сказавъ еще панови разъ ôвчарь, та й не опираючися далѣ, дався взяти побережникамъ.

Панъ потѣкся далѣ, а Гриня повели якъ злодѣя до пана лѣсничого, та вже певно щось виненъ, бо й панъ такъ казавъ. А вже не ôдъ нынѣ панъ лѣсничій чекавъ такои поры, щобъ хопити уродливого Гриня, та дати обстричи, ёму чогось легинь той каменемъ лежавъ на серци. Отъ найшлася и придабашка — уже го й взявъ.

Ведуть побережники Гриня черезъ село, та всѣмъ людемъ дивно стало, пытаютъ за що.

„За що?" — ôдозвався побережникъ: „панъ такъ велѣли. та й годѣ!"

Прійшли зъ Гринёмъ ажъ до двора; выбѣгла панѣ цѣкава, та дивно, чогось спалѣнѣла, якъ узрѣла, що то Гриньо.

„А що ты зробивъ Гриню?" пытає добра панѣ.

— А щожбы — нѣчо — ласкава ѣмостуню, сказавъ лише тôлько ôвчарь, та дивлючи на уродливу паню, забувъ сирота, що зъ нимъ сталося. Ôнъ думавъ собѣ въ полонинѣ, що ажъ завтра еи побачить, а оно вже сталося й нынѣ. Тымъ часомъ розказували довгу и широку казку побережники панѣ. за що казавъ панъ взяти Гриня.

Справдѣ такой то красна якъ квѣтка була тота панѣ. Росту невысокого, бѣленька. жива якъ ясочка яка. зъ личкомъ румянымъ якъ рожа верховинська. чорнокоса и чорноброва; а очицѣ круглѝ, повнѝ и яснѝ ажъ зорѣли огнемъ, хоть чорнѝ були, якъ пристиглѝ тернôвки. Убрана у бѣлѣсеньке платьє ажъ сіяла красою. Гриньо стоявъ якъ прикованый до землѣ. и дивився заєдно на паню молоду — ôнъ собѣ пригадавъ, якъ ôнъ еи першій разъ видѣвъ, коли панъ еи привѣзъ у село; якъ вона ôдъ тогди ёму и день и нôчъ на думцѣ и на гадцѣ: все красна й однака, добра якъ дитя незôпсоване.

Шкода красного верховинського легиня, що пустои чепився гадки, ôнъ бувъ нынѣ мôгъ бути першимъ женихомъ у селѣ; дѣвчата найкрасшѝ и найбогатшѝ ажъ пропадали за нимъ. складали спѣванки на ёго дрôбнѝ кучерѣ, на єго теренові очи, рожевѝ лицѣ, называли ёго оленемъ, князевичемъ — а ёму отъ що въ головѣ!

Та й дôждався, що обстрижуть кучерѣ, та займуть у чужѝ далекѝ свѣты!...

II.

Панъ лѣсничій повернувши до дому, що найперше слово, пытався заразъ за ôвчаря чи єго добре замкли, тай розсыпався страхъ, що то здуфалый молодикъ и що ôнъ єму вже троха притне крила. Не инше певно думавъ, лишъ ôддати ёго въ рекруты.

Очевидно пропавъ Гриньо, — а якъ озьмуть та поженуть у свѣтъ бѣлый. ледви коли ôнъ побачить своє рôдне село, а ѣи и тôлько нѣ... Тяжко зробилося бѣдолахови замкненому въ самотѣ у якійсь то гарештѣ уже зробленый ôдъ сёго пана лѣсничого. Сидить ôнъ; а єму гадки роємъ такъ тиснуться до бѣднои головы, такій якійсь тугій жаль обнявъ ёго, що годѣ й сказати! Нѣ живои душѣ коло нёго не було,

лишъ побережникъ принѣсъ ему троха якоись плохои стравы, замкнувъ дверъ, зацѣпивъ, та й отъ яка Гриневи свята недѣленька — нѣ свѣта не бачити, нѣ зъ людьми бути вже ему, нѣ самому собѣ дати яке розпутье. . . .

Та кобы хоть за що й поносити кару, а то жалься Боже, нѣзащо; хоть думай, куды хочешъ.

Идуть люде дорогою по при темницю, вже съ полудня, розговорюють, смѣються — звычайне безжурный миръ въ недѣлю. Йдуть и дѣвчата, коло самого гарешту взялася ихъ за Гриня казка.

„Настасю!" — каже котрась; „чи тямишъ, яке чепурився отсей Гриньо, коли було весѣлье послѣдныхъ мясниць, у Куряка. Та то сестрице и не позирнувъ на насъ — все лишъ богацькѝ дѣвки ему були до ладу — а все лишъ прискакувавъ до князевои*); а чомужъ нынѣ князевѝ за нимъ не пôйдуть? А видишъ. . . А мыбъ Господи, мыбъ не дали озьде сидѣти."

— Ай говори свое — каже ѣй друга — однакій хосенъ и зъ мого и зъ твого — такъ ты пôдешъ за нимъ, якъ и князева — шкода легиня — нынѣ панъ казавъ, що ёго мусить обстричи. —

Тай я таке чула; хоть, кажуть, и сама панѣ за нимъ уже просила.

Сирота Гриньо сидить у темницѣ и чуе, якъ дѣвчата за него говорять. Якъ зачали посмѣшкувати, стисло ёго за серце щось такъ тяжко; але скоро лишъ уповѣли, що сама панѣ за него просила, стало ёму веселѣще на думцѣ, та вже коли вона прійшла на зганку, то й дѣвчата забулися. Знова ставъ ёму живый образець красной панѣ передъ очами, ôнъ сѣвъ собѣ въ кутику та й ставъ думку думати. А що ёму на гадку не приходило!...

Отъ такъ ёму роилося: що ôнъ мусить красну паню мати, хотьбы й незнатищо, а хотьбы прійшло й головою наложити. „Ой кобы лишъ на годинку мене пустили; а ябъ вже кôнця дѣлу довѣвъ" — такъ гадавъ Гриньо тай цѣлу нôчъ переснивъ еще о тôмъ. А рано знова розвѣялася думка, якъ тота мрака!

Десь у часъ обѣда приходить до гарешту побережникъ; дивно чому такъ рано.

„Гриню," каже ôнъ, „казавъ панъ лѣсничій тебе пустити, бо панѣ до якоись заставлять тебе роботы. Пилуй та ходи."

Якже зрадѣвъ Гриньо, коли учувъ сѣ слова. И не стямився, коли станувъ на дворѣ! Здавалося ёму, що ёму хто цѣлый свѣтъ дарувавъ: вôльный легинь вылѣзъ знова на свободу, ажъ го голомшила утѣха, що побачивъ себе знова по за темницею. . . Та щожъ, коли отъ бы знова тамъ повернути,

Въ одинъ разъ блысло ёму черезъ думку, невернути бôльше, та свободы самому шукати. Горячо ёму стало на сю думку и страшно, а вжежъ ѣи годъ и покинути! —

Привѣвъ побережникъ нещасного ôвчаря въ городъ, та й заставивъ тесати тычья на фасолью — саме передъ ôкнами двора. Гриньо ставъ тесати по заякъ ôвчарськѝ руки були здôбнѝ а все позирае у ôкна. Незнати, чи зъ цѣкавости, чи абы дивити на роботу ôвчаря, станула панѣ лѣсничина у ôкнѣ. Гриньо якось задивився тай станувъ зъ роботою.

„Пилуй лѣнюго! — а диви якій паничъ, я тебе ось заразъ ту нажену;" скричавъ побережникъ, радый що може поглумитися надъ уродливымъ ôвчаремъ.

— Дай но покôй, дай — наразъ обôзвався голосокъ звонючій красной панѣ; а ôнъ сирота еще изъ першого переполоху не ôдойшовъ.

Ôвчарь поглянувъ по нѣй, а знать въ ёго лицѣ и зрѣницѣ лежавъ цѣлый смутокъ и весь жаръ горячои молодецькои душѣ, бо красна панська молодичка спустила очи, зарумянѣлася якъ квѣтка розцвила и зникла ôдъ ôкна.

Та то вже и не ôдъ нынѣ вона и неразъ призиралася гарному легиневи; а й ôнъ нарокомъ пôдлазивъ ѣй пôдъ око. Бувало разъ або й два кождого тыждня кучерявый Гринь пересунеся по передъ ôкнами лѣсничôвки, та за кождый разъ якъ подивиться своимъ яснымъ окомъ, то ѣй чось дивно стае, вона сама невмѣе сказати, що зъ нею станеся, та чому заедно привиджуеся ѣй чорнобровый ôвчарь. Оттакъ коли сама сидить собѣ та що небудь робить, наразъ здаеся ѣй, що видить ôвчаря, зъ его чорнявымъ вусомъ невеличкимъ, густыми кучерями, гарнымъ якъ малёванымъ лицемъ и зористыми очима. То вона тогди глипъ у ôкно, и нѣбы зъ намовы перейде ôвчарь. А потому сама себе пытае, а що се той ôвчарь, якъ любистна мара вьеся ѣй на очи и на думку?

А й пригодилося изъ кôлькаразъ, що вона сидючи обôчъ свого жмурливого пана, глипне цѣкаво у ôкно, та усмѣхнеся видючи Гриня.

Неразъ и сказала до чоловѣка: „якійже то хлопець!"; то нѣмець скочить якъ опареный: — хлопська шія — каже, а що тобѣ изъ тымъ нарубчакомъ?— Та стане ѣи нудити; а що якійсь чи примхoватый чи лихій такій зъ уроды вже бувъ, лишъ розсердиться, заразъ ѣй ôвчаремъ кине до очій: — А я зняю

---

*) Князь зовеся у верховинѣ кождый вôйть.

тобѣ хлопъ у головѣ. А йшовъ уже нынѣ ôнъ поперѣдъ ôкна? — та нѣтвѣстищо якъ выгойкує.

Жѣнка була собѣ молоденька, чемна, весела, та отъ зза такои ёго дурнои мовы и справдѣ неразъ на дивнѝ гадки приходила; плаче було гôрко черезъ свого жмурѣя непевного (такъ ёго въ селѣ прозывали люде), та й такъ сама нехôтѣ стала вже чоловѣка менше поважати и любити. Якъ ôнъ отъ такъ ѣи наглузує, вона въ кутику плачучи думку дума: „Лиха моя доля зъ моимъ мужемъ, незнати ôдки завидный такій на того невинного ôвчарика. Чи яжбы одурѣла.... Господи прости грѣха. . . ." А далѣй отъ якъ гадає: „Ужежъ то минѣ зъ нимъ гôршъ тои бѣдной бойкинѣ, що небога має пяницю чоловѣка; ставъ такій прикрый, лихій, усе ёму не въ догоду, усе ёму зле — та й заразъ минѣ тикне въ очи: „Тобѣ ось ôвчарь у головѣ." Господи! — щожъ я винна, що ôнъ ходить по передъ ôкна, або що ôнъ такій гарный.... Мабуть ôнъ простый, а лѣпшій певно одъ нёго...." Отъ такъ надоѣвъ ѣй чоловѣкъ, та якѝ гадки у неи ставали.

Та ще одно. Гриньо имивъ въ лѣсѣ ходючи за ôвцями молоде дике козеня, та на подарунокъ принѣсъ лѣсничому. Таке то красне и смѣливе козеня удалося, що панѣ дуже привикла до нёго була, а ще й дѣтій въ неи не було. Бувало те козеня голубить, пестить, годує, мые, чеше; воно красно росло то й бавилося якъ якій веселый щенюкъ — панѣ-жъ за нимъ гибла; бо на мужа якось зза ёго дивнои натуры жаль мала, а нѣкого було якось милувати. Таке то серце жѣноче, що любити доконче мусить. Разъ вона сидѣла, бавилася зъ козеньямъ и голубила ёго. Панъ придивлявся, придивлявъ, а далѣй завабивъ до себе козеня, пустивъ псы, та й отъ у одинъ мигъ роздерли на шматки бѣднятко.

Якогожъ то жалю а плачу було хоть тихцемъ! Та вжежъ и гôрше изъ серцемъ молодои ураженои жѣнки зробилося — вона якось на чоловѣка нѣбы на ворога дивила.

А за тымъ часомъ ôвчарь заѣдно переходивъ по передъ ôкна, та на думцѣ стававъ нехôть молодôй панѣ. — (Д. б.)

ДУМКА.

Ой жовнѣрь я, легиники,
Ой жовнѣрь я жовнѣрь,
Коли минѣ не вѣрите,
Дивѣтся на ковнѣрь.
Якій-же ôнъ малёваный,
Якій-же ôнъ красный, —
Якій-же ôнъ окованый...
Свѣтокъ мôй нещасный!
Цы може ты моя ненько
Не била поклоны
Цы колачѣ не ôддала
Кумамъ по закону,
Що вни минѣ таку долю
Зелѣзну судили? —
Бодай-же васъ батьки-матки
Та злиднѣ побили.

По пôдъ гору высокую
Крутіи дороги,
Не знаете батьки-матки,
Якъ то боля ноги
Блукаючи зъ зелѣзноѣвъ
Одъ краю до краю.
Гой пôду я батьки-матки,
Зъ конемъ до Дунаю,
Та й тручу я зелѣзную
Въ дунайську долину
А самъ собѣ на коника,
До неньки полену,
А въ ненечки старенькоі
Хаты на помостѣ,
Коли зъ долевъ не утону,
То буду за гостѣ.

Федьковичъ.

МАТУСИНЕ БЛАГОСЛОВЕННЯ.

(*Зъ оповѣдань Олексія Петровича Стороженка.*)

Отцевська — матчина молитва зо дна моря виймає,
Одъ гріхівъ душу визволяє.
На полі й на морі на помічъ помагає.
Народня дума.

Минѣ частенько доводилось, клопотавшися ремонтомъ, кидатись туди-сюди по Вкраіні до кіньскихъ табунівъ.

По дорозі изъ Ромна до Прилуки, все, було, становлюся на нічъ у селі К** на вьіздним дворі знакомого мені козака, Тараса Самсоновича Коротая, діда розумного, письменного и добре собі заможного. Повиводивши дітей у люде, вінъ поділивъ худобу свою, достатокъ добрий, зоставивъ собі тільки самий двіръ уіздний и тихо доживавъ віку зъ своею дружиною, доброю та клопітною бабусею.

Тарасъ Самсоновичъ доживавъ сёмего десятку літъ, а ще бравий бувъ, кремезний дідокъ, съ поглядомъ бистримъ, а волосся ёму, біле якъ цвітъ на садахъ, трохи до плечей не спадало. На виду здававсь черезъ те, ще свіжійший. Марьяна Онупріевна, дружина ёго, весела, привітна, грубенька зъ стану бабуся, ходила поміській, такъ, у каптанку, и завязувалась чорною габовою хусткою низько на лобі. Старі жили собі въ любій згоді по старосвітському звичаю;

У розмовахъ съ собою звали одно одного по ймменю и батькові, та усе на „ви", а не инако.

Старішиі синъ вислуживсь на губерського секретаря, меньшиі въ Роменські купці написався, а дочка, то на панстві вже жила, за дворяниномъ. Тарасъ Самсоновичъ, чи то зъ похвалки вінъ, чи такъ якось на жартъ, а все було старшого дражнить *Его́ Благоро́діе*, меншого — *Господа́ Купець*, а дочку прозвавъ *Німке́нею* — черезъ те, мабіть, що вона у сукняхъ ходила, въ моднихъ уборахъ.

Старий бувъ дуже гострий на язикъ, — важний зъ нёго бувъ гадула, охоту мавъ пореготать, а инколи й підсміяти кого, та все примовками смішними, и що бовкне на глумъ, ти бери собі на умъ, а скажешъ слово — на все въ его найдетця приказка. Бувъ у всіхъ на повазі и на ймовірности. Селяне въ сваркахъ и росправахъ не йшли до судівъ и до земського начальства, а все до его удавалися, и его вирікъ приймався безъ озву и апеляції. Нащо вже паничі судові, и ті его опасувались: не одного опентавъ вінъ передъ громадою и на чисту воду вивівъ. Більшъ двадцятка годъ служивъ за Голову; гараздъ умівъ законівъ и доброго ладу доводивъ справамъ.

Господа Тараса Самсоновича ділилася скрізнима сінцями на дві половині — одна оддавалася для проізжачихъ підъ номері; у другій живъ самъ.

У мене душа радила на порозі цего не бучного, але до-велика чепурного, захисного житла. Гарно побіляні стіни викрашалися образками заграничнеі літографі. Вишарований, вигеблёваний помістъ лощивъ якъ новий; замість лавокъ роставлено стільці и канапъ підъ баевими клітчастими чохлами. Въ кутку, підъ божничкою, на столі, окромъ книжокъ церковнихъ, лежали ще *Письмовникъ Курганова, Проповѣди Леванды, Лѣствица на небо* и другі тогожъ розбору книжки, а съ підъ щотівъ дивилась здорова купа губерськихъ відомостей; а божничка-жъ то уквічана васильками, кануперомъ, аглицькою мьятою, — такъ и розливалися зъ іхъ пахощі по покояхъ.

Одъ уіздного двору одлягала широка левада зъ ставкомъ, садкомъ, городомъ, баштаномъ, а въ конепь левади стоявъ хольварокъ, зъ хазяйствомъ Марьяни Онупріевни; пасіка, обора и птишня для дробини, зъ кучками, чи то койцями.

Разъ, на сході Серпня, зъ-ранку, коло одинадцятоі години, бричка моя стала підъ цімъ же въізднимъ дворцемъ. Тарасъ Самсоновичъ седівъ на лавочці біля дверей и дуже зрадівъ, мене побачивши.

— „Занято, неприймаю!" гукнувъ. Шукайте гиншого підъизду! На що це похоже? — приіхали не ночувать, а тільки попасувать.

— „Пильне діло, Тарасъ Самсоновичъ" казавъ я, вилізаючи зъ брички; „нужда законъ переміняе."

— „Ну, Богъ зъ вами! на сей разъ вибачаю; а вдруге, далебі, не пущу!"

Я обінявъ старого и по-друській зъ нимъ цмокнулись.

— „Якъ же тебе Богъ милуе?" питаю.

— „Дякувать Богу — добре. — Навідали насъ недавнечко наші. Господа Купець привозивъ жінку молоду показувати; а підъ той часъ и Его Благородіе зъ сімъею, и Німкеня зъ чоловѣкомъ нагодились; спасибі імъ, зъ тыждень прогостювали. Отъ було весело! За тежъ, віри не дасте, яка теперъ нуда! Після ярмарку и торгу нема! Самъ собі сиджу, якъ бачите.

— „А Марьяна Онупріевна?"

— „Зовсімъ здуріла. Узяла до себе на розвагу онука. Бачте не мала баба клопоту, та купила порося — и возитця зъ нимъ, якъ кітъ зъ оселедцемъ. Бавитця, граетця въ-коні. Сказано — старе, якъ мале. А вінъ, собачий синъ, пулить стару безъ милости, що ій вже й такъ запалъ и шпатъ вкинулись! Онъ-онъ — подивітця: ну, не здуріла-жъ на старість?

Тарасъ Самсоновичъ показавъ на Марьяну Онупріевну, що саме вискочила зъ-за причілку. Хочъ яка була вморхана, хочъ якъ задихалась, а голова набікъ, та звиваетця якъ тая орчикова, стрибае та брикае; а жвавий хлопчикъ при здоровъю, шостачокъ на года, тягнувъ іі за пояски, пришпилені до капота.

— „Боже милостивий," казавъ дале Тарасъ Самсоновичъ, хитаючи головою: „яке навісне серце — у тихъ бабокъ! Та годі мордуватьця" грімнувъ дідъ: „подивітця лишень, якого гостя намъ Богъ пославъ!"

Стара припинилась. На силу духъ зводила — такъ збігалась. Угледівши мене, затулила видъ руками, и миттю кинулась у-двері. На порозі посіяла черевика, ажъ плюхнувся на рундуці.

— „Діду!" сказало хлопья, показуючи черевика: „кобила розкувалась!"

Зареготались ми.

— „Отъ до чого доіздивсь, собачий сину!" говоривъ старий, жалуючи онука, славненького хлопчину. „Озьми-жъ підкову, да бабу підкуй."

— „Німкенинъ?" спитавъ я, глядючи хлопчика.

— „Ні, се Его Благородія; тажъ и воно, якъ бачите, благородіе собі, хочь таке, якъ за денежку пістолетъ; та все не нашъ братъ, мужикъ. Просимо милости до хати." —

Переходивши сіни, ми чули лзвінкий голосъ Марьяни Онупріевни, якъ вона опоряджала въ пекарні, загадуючи наймичкамъ: „Ріжъ каплуна, запарюй тісто, біжи по раки, унеси масла зъ знімокъ."

Тарасъ Самсоновичъ приймавъ мене за гостя и ніколи не хотівъ плати за обідъ та попаси коней, а щобъ не бути виннимъ ёму, я що-разу привозивъ гостинчика: книжечку, образочокъ, або цигарки: на се вінъ бувъ здорово ласий и звавъ іхъ головешками. Той разъ я привізъ розмалёвану літографовану картину: штурму Варшави, та скринечку лихенькихъ цигарокъ. Старий любовавъ картинку, да чогось усе стогнавъ и кулився, згадуючи, що я не зостануся въ его ночувати. —

— „Не любі мені ваши подарунки й трохи" говоривъ мені зъ жалёмъ: „годъ не бачились, а заіхали на часокъ; а менібъ треба багацько зъ вами побалакать, та де-що й росказати — теперъ нічого не почуете!"

Покижъ що, старий не вгававъ, и часъ нечутно близився до обіду. Хазяйка увійшла до насъ зъ розжеврілимъ відъ огню личчемъ и завітила насъ до садку, де вони літнёго заспіль часу обідали.

Обідъ бувъ споряженний підъ гіллястимъ дубомъ, такимъ, що може ёго тромъ не обнять. Навкруги дуба грядочка квасолі та бобу, котрихъ паростя, посплітавшися на тичкахъ, роскішно повились буйно-ярою зеленню мало-що не до верховини, и тимъ ще більший робило холодокъ коло дуба. День бувъ душний, соняшне проміння наче спікало усю землю, а підъ дубомъ було свіжо, просторо и відрадостно. Межи двома дерновими лавами стоявъ накритий стілъ, заставляний мисками, горшками, макітрами.

— „Оце наше гульбище“, промовивъ старий.

— „Тутъ лѣтомъ сидимо увесь день, а въ хату тільки спать идемо.“

Старий прочитавъ голосно Отче нашъ, тай узялись ми до смачного обіду.

На закуску натрусили гливъ, дуль, грушокъ бергамотъ, сливскъ зъ деревья, яке було по близу, наносили зъ баштану динь та кавунівъ.

— „А вамъ бачу,“ сказавъ сміючись хазяінъ, „нашъ дубъ сподобавсь.... по всій околиці такого не знайти.“

— „Чудовий! що ви ёму лічите роківъ?“

— „Двісті годъ класти; ми его звемъ *Матусине Благословіння;* та падькаемось коло ёго, колибъ ви знали, мовъ коло малоі дитини.

— „Черезъ що ви ёго звете — Матусине Благословіння?“

— „Зістаньтесь ночувать, то роскажу; а по вашому сказавши, історія ёго дуже гарна, и не казка або вигадка, а щира правда.“

— „Другимъ разомъ почую.“

— „Коли не забуду. Я збірався росказати про ёго Гоголишиному паничеві Миколайнові, та оце й досі росказую.“

— „А ви й того знали?“

— „А тожъ! зъ самого малку, якъ ще ёго возили до ніженьскихъ шкілъ. Все бувало въ мене становлятця. Розумний бувъ хлопець. Вінъ теперъ про васъ пише щось, та й дуже, кажуть, добре пише.

Мені пробу закортіло почути про того, дуба, хочъ и пильна нужда була іхати, та думаю собі — звернути, на нужду.

— Що-жъ, кажу, Тарасе Самсоновичу? Нужда и законъ зміняе. Зостанусь — росказуйте.

Марьяна Онупріевна пішла по господарстві, а наймичка догадлива унесла намъ подушки; ми простяглися на дерновій лаві.

Тихисенькій вітрець, пролітаючи крізь листя, повінувъ на насъ пахощами резиди, гвоздиківъ, та й ми, по добрімъ обіді, не счулися, якъ поснули, и про дуба байдуже. А прокинувшись, заразъ не про що, якъ про Матусине Благословення завели річъ. Старому, бачу, то-жъ кортіло. Старовина — довге життя — тиі споминки. Кому не любо довго на світі жити?

„Я буду вамъ такъ росказувати, якъ чувъ одъ свого діда,“ почавъ старий, закуривши *головешечку;* „а дідъ чувъ одъ прадіда, а мого пращура. Діялося цее тоді, якъ Богданъ Хмельницькій рятовавъ батьківщину. Піднялась разомъ уся Вкраіна, — хто здужавъ Ляха зъ лука, зъ оружини підцюкнути, або киемъ оперезати.

Не диво, що въ такій гурбі люду да въ такій справі святій проявилося стільки полковниківъ, старшини, лицарства и такі діялися діла, що не чувано першъ ніколи, мабіть и не почуемъ. По Корсуньскій потребі, якъ збурені Ляхи розбіглися по своіхъ замочкахъ, гетманъ щобъ не дати імъ схаменутьця, пославъ на іхъ несчисленну лічбу охочого козацтва, що било и грабовало науміръ шляхту и негондлівъ. Підъ той часъ межъ козаками и межъ самимъ простимъ народомъ, обралися таки ватажки, що постягавши охочого товариша, ажъ на Волинь и на Подоль ходили господарити. Тоді-то виявивсь коло Лубень славний по всій Украіні лицаръ, которого за лютість та силу прозвали Вовгуремъ — тобъ то вовкъ. Такий бувъ туженний, що коли росказовать теперечки, якъ вже вовки.... звелись на ягнятъ, то повернуть, гляди, ще въ казку: а тимъ часомъ, якъ віри не поняти? Той Вовгуръ здержувавъ у млині шістерню, перекидавъ черезъ Сулу двохъ-пудову гиру и десять разъ обносивъ коло своеі хати два камені млиновихъ, у десять пудъ камень.

Охотника приймавъ до гурту не инако, якъ съ проби. Хто навкругъ хати тричи обнесе камня, той ёму товаришъ, а хто шість, той братъ. У тому то товаристві, въ тихъ Вовгурівцяхъ бувъ и мій пращуръ, Самсонъ Коротай, — правий Самсонъ. Великій, широкоплечий и страшенно дужий, дарма що молодий козакъ ще тоді бувъ. Вінъ обнісъ кругъ хати камня шість разъ, зарвався бувъ и сёмий разъ нести, да Вовгуръ вже не давъ, зъ опаски, щобъ хлопець не вередився.

Набравши такихъ собі сотнягу лицарівъ, Вовгуръ погнався зъ своімъ загономъ на Волинь. Ему страхъ якъ манулось захопить у свої руки князька Ярему, що здорово державсь противъ козацтва, да зъ тимъ не такъ-то було швидко справитись. Ярема бувъ самъ лицаръ, и вісько мавъ добірне. Скрізь, де вінъ перейшовъ, зъ жовнірами своіми, усе огнёмъ та мічемъ поплюндрувавъ, не жаловавши ні староі голови, ні малятка.

Разъ, після січи зъ княземъ, загонъ Вовгуревий становивсь на ночліги підъ пущею, а мого пращура послано на чати, доглядати чи не було де Ляхівъ у захисті. Вже надвечіръ, зъіжджае вінъ до криниці, и бачить — набира воду висока ставна дівчина, и така вже гарна — прегарна, — хочъ воду зъ лиця пий; тільки чогось бліда, якъ той мрець, и очи заплакані.

— „Що ти тутъ робишъ, небого?“ спитавъ мій пращуръ.

— „Воду,“ каже „беру для матусі.“

— „Дежъ твоя матуся?“

— „Тутечки, у лісі; слабуе, помірае. Жовніри спалили наше село, убили мого панотця, брата, матусі ратищемъ бікъ прокололи и намъ би була смерть неминуча, да ми поховались въ пущі и ось четвертий день ріски въ роті не було.

Пращуръ мій, хочъ и Вовгурянець, а бувъ чоловікъ чулий и богобоящий: доставъ изъ торби шматокъ хліба, подавъ дівчині и каже: „веди мене до своеі матусі: може я чімъ небудь ій у пригоді стану.“

Такъ, зъ півъ-верстви перейшовши, застановилися біля дуба. Підъ тимъ дубомъ лежала, — доходила бабуся — Боже мій — покрівавлена, зъ попеченими ногами... лихо таке,

Боженьку! Вгледівши пращура, неначе одживвла, очи ій засяли радісно.

— „Козаче!" мовить глухимъ голосомъ, а ще вирязно: „не по своій волі ти сюди нагодився: самъ Богъ тебе занісъ до насъ порятовати сиротину оцю безпорядню: (скинула окомъ на дочку.) Ми козаче, не простого роду, и були здавна богаті, да ті ксëндзи видерли въ насъ добро наше все: одного найдорожшого скарбу не забрали — віри нашоі святоі благочестивоі. Гіркоі випила я за свій вікъ: ше тижня не вийшло, якъ усю до дна спила. Передъ моіми вічми вбито мого чоловіка, замучено сина мого... (Страдальна душа до землі припала, на землі зарядала). Дожидала я смерти, и за одно Бога прохала, — вінъ Милосердний почувъ мою молитовъ: ти не покинешъ сиротини, міцна правиця Бога пѣдсилить тебе, оддякуе.

— „Паніматко!" сказавъ мій пращуръ: „я буду твоій дочці за рідного брата.

— „Будь ій дружиною: тоді будешъ за батька, матірь и за брата."

— „Нехай же воля Божа буде надъ нами!" сказавъ пращуръ, и вклонились зъ Марусею (такъ звалась дівчина) до нігъ матусі.

Лапала наперсного хреста на грудяхъ, щобъ нимъ благословити, а его вже немае: десь на втікахъ загубила.

— „Чимъ-же", стала тужити „благословлю я васъ, дітки? що на-незабудь зоставлю!" А делі схопила жолудька, та й пророкла: „Нехай же надъ вами, діточки мої, благословіння Боже спочиває.... Возміть отцëго жолудька, посадѣть у землю, виросте зъ его дубъ високий, и доти, докіль вінъ стоятиме на землі, доки коріння его не струхне підъ землею, и ви и рідъ вашъ увесь будете щасливі, чесні, довговічні."

Стара зговорила се слово такимъ твердимъ духомъ, наче самъ Богъ промовлявъ іі устами. И схилившись на руки до Марусі, віддала Богу духъ. Маруся злила всіми слізьми тіло матусине, а пращуръ викопавъ яму ій шаблею. Помолилися надъ замученою, поховали, посіяли на могильці жолудківъ. А въ тій пущі крився невеличкий хуторець, моему пращурові свідомий. Вінъ завівъ туди Марусю, приручивъ іі якийсь бабі, и поіхавъ.

Щось днівъ після того не въ-скількохъ, пращуръ мій повертався зъ попомъ уже, справить надъ матірью похоронъ християнський. Маруся кинулась на зустрічку до ёго зъ щирою великою радістю. Якъ поглянула на ёго своіми ясними очима, та простягнула білі рученята, то въ мого пращура наче душа загорілась и вперве тоді застукало ёго серце вірнимъ коханнямъ.

Пішли на матусинову могилу, запечатали небіжчицю. Маруся зняла зъ себе дукачикъ зъ Божею Матірью и почепила на мого пращура. „Се", каже, тобѣ заступниця; нехай Пречиста оборонить тебе відъ усякоі напасти!

Прощавшись зъ Марусею на довгі часи, предко мій подарувавъ ій тугий чересъ зъ червінцями, надратими одъ Ляхівъ. Война ще точилася зъ чотири роки и на всей той часъ Господь видимо боронивъ мого пращура. Одного разу Вовгуръ пославъ на розвідъ чоловѣка десять изъ свого загону; мій пращуръ бувъ въ тихъ десятёхъ. Одлузавши верстовъ зъ двадцятокъ и не наскочивши нігде ляшківъ, вони негадки — становилися на ночлігахъ въ лісі, та ще, знаете по добрій чарці проти сну викотили, та й поснули бецькомъ. Опівночи якъ наче хто обудивъ потихеньку мого пращура. Вінъ — зиркъ! бачить, що передъ нимъ висока жінка, уся въ білому, якъ мара стояла. Зъ остраху вінъ намірився кричати, такъ вона поманула ёму рукою, щобъ за нею йшовъ; мусивъ послухатись, пішовъ. Завела ёго зъ півъ-верстві, а позаду іхъ, стугомъ застугоніла кінська тупа, вдарила пальба, галасъ піднявся. Тутъ жінка зникла, не скажи — у землю ввийшла. Сторопілий, здеревянівъ предко мій и не знавъ шо ему й починать. Ажъ чуе, щось у кущахъ затупало, затріщало, передъ нимъ ставъ якъ укопаний Гнідко, его кінь и вірний товаришъ. Тоді вже предко догадавсь, хто се его порятовавъ. Недовго думавши, скочивъ на Гнідка та гукнувши на різни голоси, помість то вінъ не самъ, порвався виручати своіхъ. Жовніри подумали, що то підмога козакамъ та й кинулись у-ростичъ. Такимъ побитомъ пращуръ мій вирвавъ одъ неминучоі погибелі пятёхъ товаришівъ своіхъ, а четвірко наложили таки головами.

Чотирохлітня розлука не проходила въ моему пращурові кохання, и якъ все утихомирилось, вінъ, часу не гаявши, поіхавъ до своеі Марусі. Доіздить до того хуторця де вінъ іі покинувъ, ажъ и слѣду ёго не бачить: все вигоріло до пня и розпитатьця ні въ кого. Зажурився мій пращуръ и поіхавъ на могилу до матуси. Тілько вона ёму й зосталася. На могилѣ стоявъ високій хрестъ и жолудьки ряснимъ кущемъ розрослися, а навкругъ знати слідъ засохлихъ грядокъ, де-не-где на іхъ ще квіточки поростали. Видно було, що те містце зоставлено и вже зъ дві літі стоіть безъ догляду. Помолившися, ударивсь питати Марусі. Куди приіде скрізь погориджа: не було села, хочъ хутора, цілого відъ огню. Попоіздивши кілько днівъ, надибавъ вінъ якогось сотника и одъ того назнавъ, що всі жительці тогобочні виселились за Дніпро. Тамъ було тоді просторо и безпечнійше. Мій пращуръ цілий рікъ виіздивъ по новосілкахъ уступавъ по кожнісенькоі хати, скрізь роспитувавсь.

— Одного разу заіздитъ вінъ до хутора новосілянцівъ; бачить на одшибі стоіть така славна хатка, а кругъ неі одоране підъ леваду просторе місце. Війшовъ у сіни, — нікого нема; вінъ черезъ другі двері вийшовъ на городъ, — тамъ дівчина якась поле грядки.

— „А чия се хата?" спитавъ вінъ.

— „Хазяйчина," одмовила дівчина.

— „Дежъ твоя хазяйка?"

— „Пішла до Кіева на прощу."

Отъ вінъ уже йти дума, ажъ угледівъ на стороні молоденькій дубокъ, загороженний лозою; а навкруги ёго росплодженний городчикъ. Мого пращура наче що торкнуло.

— „А чого се", каже вінъ, „дубокъ сей въ такій у васъ шанобі?"

— „Не скажу," вона ёму: „щобо хазяйка ёго зве Матусине Благословення."

Тоді вінъ догадаrсь и почавъ роспитувать, яка зъ лица хозяйка, — дівчина чи молодиця?

— „Дівчина" росказуе наймичка: „и гарна така що на всю околицю другоі нема такоі; богацько, славлють, до неі

людей сладося, и не простi, а осаули да сотники, та вона и дивитись на iхъ не хотiла: все когось чекае.“

Почувъ се пращуръ мiй, та й зомлiвъ одъ радости.

— „Ну,“ промовивъ „приймайже мене за хазяiна: я той самий, що вона жде.“

Вступивъ до хати: чистенько, бiленько, ажъ духъ радiе. Дивитця: въ кiмнатцi помощена постiль на двохъ, на жерцi висить козацька одежа, сорочки тонкого полотна зъ вишиваними комiрами; на припечку чоботи червонi, на кiлку шапка, а на вiкнi люлька, не сказавъ би—тутъ живъ козакъ, а не дiвчина. Предко мiй понуривъ голову: для когожъ це вона зладнала зодiжъ? се, певно, суджений у неi!... Такъ-то ти вволила останню волю матусину! такъ оце памятуешъ обiтню клятьбу на непростиглому ще тiлi матернёму! Дакъ не буватижъ сёму! не моя такъ и нiчия! Вирву зъ коренемъ Матусине Благословення, що ёго ти неварта; роскину хату и задавлю тебе пiдъ нею якъ люту гадину!...

Зiрвався зъ серцемъ до того дубка и руку вже простягъ, щобъ ёго викорчить, та миттю запинився. Пять рокiвъ, погадавъ, ми були въ розлуцi, може вона лiчила мене за погибшого, а якъ побачить, що живий, то жениха свого одцураетця. А про те, коли вона его лучче любить, то Богъ зъ нею; я стану iй за брата.“ Потiмъ того встромивъ свое ратище бiля дуба да й каже на наймичку:

— „Якъ твоя господиня вернетця та побачить се ратище, то сама пiзнае, хто его поставивъ. Скажи тiльки iй: коли вона мене ще не забула и любить, то нехай привьяже до ратища червону короговку; колижъ нi, то нехай чепля бiлу.“

Самъ поiхавъ на пущу и звiдти визиравъ на леваду. Сидить день, сидить другiй день, ни iсть ни пье, ни спить; на третiй знемiгся — заснувъ. И приснитця ёму матуся, буцiмъ попровадила ёго зъ-пiдъ високого дуба по зеленiй оболонi до церкви. Ледвi ступивъ на порiгъ церковний назустрiчь ёму Маруся, убрана якъ до вiнця обiйняла его, поцiловала. Прокинувсь вiнъ, дивитця — червона короговка грае зъ вiтромъ: серце въ ёго заколотилось, трохи не вискочить; сiвъ на коня, та й дмухнувъ до Марусi. Стрiла ёго на порозi зъ хлiбомъ, зъ сiлью, склонилася до землi заговорила: „Орле мiй, съ-пiдъ темноi хмари вiдъ Бога менi насланий, матусею призначений, серцемъ моiмъ нарекований! за що се ти поневiряешъ нашi любощi?... Все що бачивъ у свiтлицi, все то для тебе, мого голуба сизого, наготовано; про тебе тiльки я й думала, и Бога благала щобъ вернули тебе до мене. Уступижъ до своi хати, господару мiй любий! стань менi сиротинi татомъ, мамою, братiкомь рiднесенькимъ.“

Тутъ мiй пращуръ ще не мавъ и часу гараздъ оглядiтця зъ тiхъ радощiвъ великихъ, а тутъ Богъ несе старенького дiда, проситця обночувати. Роздивились — той самий панотецъ, що ховавъ матусю.

Назавтре жъ iхъ перевiнчавъ и вже не пiйшовъ далi.

Поблагословивъ iхъ Господь синомъ одиначкомъ, щастливимъ та довгiмъ вiкомъ. Пращуръ мiй вмеръ на сто и першiмъ року, а пращуриха на девяддесять-трейтiмъ. Обидва перставились на одному тижневi якъ за руки побрались.

Пiсля того всi моi переживали за девятдесять годъ, тiльки батько мiй вiсiмдесять-пять живъ, и то того, що повiку багацько принявъ горя.

Черезъ стiльки годiвъ, молитвами нашоi матусi, Богъ насъ не зоставляе; ми щасливi, довговiчнi и не було въ нашимъ родi нi одного нещасливого чоловiка. Що вже въ ту халеру! якъ вона скрiзь по свiту душила безъ милости людей! до насъ и не доторкнулась.

Шануемо велико нашого дуба и кожне зъ нашоi сiмьи, виряжаючись въ далеку дорогу, Богу помолившися, приходить поклонитьця Матусиному Благословенню и для одводу вiдъ себе напасти, бере зъ собою жолудька.“ —

Дякувавъ я старому за его оповiдання, а тутъ и сонечко, якъ то кажуть, примеркло — лучченько стало iхати холодкомъ. Попращались ми. Поiхавъ я и все думавъ, яка-то наша гарна старовина була! щото за люде, що то за души були въ насъ пiдъ ту велику руiну! Та дежъ воно дiлося? на що попереводилось, що теперъ мало такихъ людей задержалось на свiтi, простихъ и щирихъ и богобоязливихъ, якъ отцей Тарасъ Семеновичъ. Тiльки й жити намъ споминками. Ну, та дарма. Хочъ одинъ дубъ зоставсь, та багато на ёму жолудiвъ... Матуся наша, Вкраiна, не покинула насъ безъ свого благословення.

Проiхавъ я скiльки верствiвъ; думки влежались; сонце сiло; и въ головi въ мене тихий помрокъ залiгъ, — тiльки щось несказанне на душi любо менi сияло. Не хотячи, оглянувси назадъ: село ховалось за могилами, окриваючись пиломъ вечiрнiмъ, а ще зоривъ велично вскрай неба дубъ той старенний — „Матусине Благословення.“ *А. М.*

Оповiдання се передруковали ми зъ торiчнои „Основи.“ Редакцiя.

ПЕРЕПИСКИ.

П. П. Терлецькiй. Хотимиръ, почта Обертинъ. Часопись для васъ уже до кôнця року заплачена, а пересылка уряжена

☞ Зъ кôнцемъ сего мѣсяця, а початкомъ 1. Жовтня, съ ч. 35. зачинаѥся новый т. е. четвертый чвертьрôкъ Вечерницъ. Просимо о завчасне завѣдомленьѥ дальшого побиранья часописи, а переказуѥмо за однымъ разомъ до всѣхъ любителѣвъ народного слова, що маѥмо якъ найлѣпшую надѣю будушности, та чей Богъ дасть, що того допнемо, чого мы загадали. — Ред.

Часопись Вечерницѣ выходить що четверга у Львовѣ.

Цѣна передплаты

Для Львова	за рôкъ 4 р. 50 кр.	за пôвъ року 2 р. 30 кр	за чверть року 1 р. 20 кр.
По-за Львôвъ	„ 5 .. — „	„ 2 „ 60 „	„ 1 „ 40 „

Передплату ôдбирае: Редакцiя Вечерниць пôдъ ч. 178-мѣсто у Львовѣ.

Одвѣчальный редакторъ Федоръ Заревичъ.

Въ печатни Института Ставропигiйського